

Hana Zimmerhaklová,
Stavovské divadlo a společnost 1798-1888
Ústav hospodářských a sociálních dějin, vedoucí prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc.
Praha 2011, 212 s.

Do divadla i podle dobové reflexe (Václav Frost, Jen s pravdou ven) z poloviny 19. století (1852) lidé chodili „pobavit se po lopotné práci, poslechnout si pěkný zpěv, dojmout se, zdokonalit se v češtině, posílit se ve vlastenectví, mravně se zdokonalit, hejskové tam ovšem chodí, aby se potěšili pohledem na to, jak tancují hezká děvčata a jistě se najdou i ti, kteří tam chodí jen proto, že mají dost peněz na utrácení a nic na práci“.

Divadlo to byla v české společnosti velmi ctěná instituce s bohatou tradicí a s velkým vlivem na veřejné mínění a také instituce, která měla politický význam. Výzkum dějin českého divadla má také dlouhé dějiny a mnoho podob. Přesto je to téma, které si zaslouží další pozornost. Hana Zimmerhaklová v návaznosti na svou diplomovou práci zvolila ambiciózní a široké téma. Opřela se archivní prameny (i Vondráčkovu pozůstalost a sbírku divadelních cedulí), ale především o relevantní literaturu. Podněty záslužně čerpala jak z české tradice divadelní výzkumů (František Černý, již zmíněný V. Vondráček, tak ze současných prací Divadelního ústavu – konkrétně Jitky Ludvové či výzkumů českobudějovického Dalibora Turečka), tak z německé vědy (a není to zdaleka jenom velmi inspirativní Philipp Ther). Neopominula pochopitelně ani základní historiografická díla (výběrem jen G. Cohen, M. Hroch či J. Štaif).

Svou práci rozčlenila po úvodu, který obsahuje i charakteristiku pramenů a literatury, včetně shrnutí současného stavu bádání, do následujících kapitol: Za občanským repertoárem, Stavovská scéna na hranici lidového divadla, V přelomové době, Ztráta původní funkce a práci ukončuje Závěr. Jednotlivé kapitoly věnují pozornost všeobecnému přehledu divadelních trendů, s připomenutím toho, co z evropské dramatiky bylo možné v pražském prostředí spatřit a jak vypadala vlastní česká divadelní produkce. Dále kapitoly postihují působení divadelních ředitelů (zejména Karl Liebich a Franz Holbein, J. N. Štěpánek a A. Stöger, otec a syn Kreibigové a A. Neumann). Práce je opatřena nezbytným vědeckým aparátem a ozdobena i vhodně volenými ilustracemi, přičemž nechybí ani jejich soupis.

Hana Zimmerhaklová věnuje pochopitelně samotnému divadelnímu repertoáru patřičnou a poměrně obšírnou pozornost, popisuje i děj typických divadelních kusů a jejich hrdinů, ale soustřeďuje se, tak jak je pro současné teatrologické bádání příznačné, na konkrétní rozbor činnosti ředitelů, a to s ohledem na ekonomické aspekty jejich působení.

Součástí práce jsou tak profesní biogramy jednotlivých divadelních ředitelů, které mají přiblížit jak jejich dosavadní uměleckou (mnohdy i hereckou) průpravu, ale především jejich širší (nejen české) vazby a provázanost s evropským (rakouským a německým divadlem); autorka také důkladně rozebrala vztah divadelních ředitelů s vlastníky divadel a pochopitelně i se zemskou reprezentací. Divadelní strategie jednotlivých ředitelů s cílem zaujmout obecnost a pochopitelně vydělat jsou velice důležitou a cennou součástí práce, stejně tak jako ty výdělečné aktivity některých z nich, jimiž dotovali náročný a leckdy ztrátový divadelní provoz. Dal by se tento ekonomicko-sociální průhled využít, pokud práce v dohledné době nebude publikována jako celek, ke zveřejnění?

Autorka se soustředila na bádání o sociálním významu divadla jako odrazu vzájemné interakce mezi jevištěm a publikem a zde se vypořádává s mezioborovými přesahy – sociologickými i psychologickými. Dokázala pro dokumentaci tohoto vzájemného působení zvolit šťastné příklady (nejen Tylovu dramatickou tvorbu za revoluce 1848/49, ale i Kolárovu Žižkovu smrt).

Cíl práce si autorka stanovila velmi ambiciózní, ale práci dala jasný rámec, přehlednou strukturu, a tak své záměry naplnila, i když bude mít v čem i do dalších let výzkumu pokračovat.... Hana Zimmerhaklová volbou širokého tématu své práce pochopitelně vzbuzuje i mnohé otázky a otevírá další problémy výzkumu, které nestály v centru její práce (např. jak vlastně konkrétně v jednotlivých etapách fungovala divadelní cenzura, o níž se zmiňuje často jen letmo a nikoli na základě rozboru konkrétních kauz, reálně skeptická je také v otázce výzkumu reálné poptávky publika po jednotlivých kusech a návštěvnosti, resp. sociálního složení publika). Pro další výzkum by bylo jistě užitečné přihlídnout i k dobovému svědectví korespondence a k mezioborovým výzkumům literárně historickým (konkrétně mám v souvislosti s pozorností, kterou autorka věnovala rozboru divadelních her s historickou tematikou, na mysli výzkum historického vědomí). Na omezenou výpovědní hodnotu dobových divadelních recenzí autorka v textu na konkrétních příkladech upozornila.

Práci Hany Zimmerhaklové Stavovské divadlo a společnost 1798-1888 doporučuji k obhajobě.

V Praze 26. března 2011

Doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.